

СЕКЦІЯ 1 ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.342

Жданова Л.Л.*кандидат економічних наук,
професор кафедри загальної економічної теорії
Одеського національного економічного університету*

ІНДУСТРІАЛЬНИЙ РЕНЕСАНС: ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню реальної величини фонду нагромадження, його структури з погляду можливостей відродження індустріального сектора виробництва. Проведено зіставлення фонду нагромадження у структурі ВВП України, розвинутих країн та країн, що здійснили ривок в індустріальному розвитку. Зроблено висновки щодо можливостей індустріального відродження економіки України.

Ключові слова: індустріалізація, промисловий капітал, фонд нагромадження, наукові розробки.

Жданова Л.Л. ИНДУСТРИАЛЬНЫЙ РЕНЕСАНС: ПЕРСПЕКТИВЫ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Статья посвящена исследованию реальной величины фонда накопления и его структуры с точки зрения возможностей возрождения индустриального сектора производства. Проведено сопоставление фонда накопления в структуре ВВП Украины, развитых стран и стран, осуществивших рывок в индустриальном развитии. Сделаны выводы относительно возможности индустриального возрождения экономики Украины.

Ключевые слова: индустриализация, промышленный капитал, фонд накопления, научные разработки.

Zhdanova L.L. INDUSTRIAL RENAISSANCE: PROSPECTS FOR THE ECONOMY OF UKRAINE

The article is devoted to the research of the accumulation fund real value, its structure from the point of view of a possible revival of the manufacturing sector of economy. A comparison of the accumulation fund in the GDP of Ukraine, developed countries and countries that have implemented jerk in industrial development. The conclusions regarding the possibility of industrial revival of the Ukrainian economy are determined.

Keywords: industrialization, industrial capital, accumulation fund, research and development.

Постановка проблеми. Тривалий процес реформування економіки нашої країни поки ще не приніс очікуваних результатів у підвищенні рівня її розвитку, конкурентоздатності, добробуту населення. За таких умов все очевиднішою стає необхідність зміни моделі розвитку економіки України. Практика показує, що країни, які зробили ставку на розвиток реального сектора економіки, досягли серйозного зростання добробуту суспільства. Процес відродження індустрії, здійснення нової індустріалізації охопив у ХХІ столітті країни різних економічних систем, різних континентів світу. Сучасний розквіт індустріалізму, нових індустріальних технологій та методів організації виробництва посилює конкуренцію у реальному секторі економіки у глобальному масштабі. Країни, які не встигнуть включитися у цей процес індустріального ренесансу, ризикують залишитися на узбіччі магістрального шляху світового економічного розвитку.

Відродження індустріального сектора економіки України стає першочерговою потребою економічного реформування. Для формування відповідної економічної політики необхідна адекватна оцінка потребних для цього ресурсів. Розрахунку ресурсів, потрібних для індустріальної модернізації, і присвячено наступне дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В останню чверть ХХ століття активізувалися наукові зусилля зі створення нової комплексної соціально-економічної теорії, яка була б здатною віддзеркалити зміни у економіці та суспільстві, що відбуваються під впливом науково-технічної революції. Така теорія мала прийти на зміну концепції інду-

стріального суспільства, розробленої ще на початку ХІХ століття, яка характеризувала суспільство, що приходило на зміну феодалізму. У розгорнутих дискусіях сформувалися дві опонуючі одна одній лінії: прибічники однієї вважали, що змінюється лише суспільство, тоді як економіка залишається індустріальною; прибічники другої вважали, що змінюється як суспільство, так і економіка. Докладніше про дискусію можна прочитати у одному з попередніх випусків Наукового вісника Херсонського державного університету [1, с. 9-10]. Поступово вже у ХХІ столітті домінуючою концепцією стало уявлення про індустріалізм як економічний фундамент сучасного суспільства. Дискусія змістилася у бік характеристики специфіки сучасного індустріалізму. Цю специфіку визначають як нову, третю промислову революцію, яка в низці країн здійснюється, а в інших – має здійснюватися у формі нової індустріалізації. Відродження індустріалізму у розвинутих країнах відзначають західні дослідники: О. Герземанн, Г. Кларк, П. Марш, Дж. Ріфкін, М. Спенс, Є. Фелпс та ін. На необхідності здійснення нової індустріалізації у пострадянських країнах наголошують А. Амоша, О. Білорус, А. Голубович, С. Губанов, А. Задоя, В. Івантер, А. Ідрисов, А. Козенко, М. Леонтьєв, С. Любимцева, А. Мартинов, С. Надель, В. Прушківська, Б. Титов, Ю. Чуприн, М. Шпігель та ін.

У творах, присвячених новій індустріалізації, приділяється багато уваги характеристиці змісту змін, що відбуваються в матеріальних основах виробництва, їхній об'єктивній природі, підкреслюється необхідність розробки ефективної економічної політики, спрямованої на адаптацію до сучасних тенденцій економічного розвитку, проте не розробле-

ним залишається питання визначення ресурсів, які потрібні для відродження індустріальної могутності економіки взагалі, у тому числі й економіки України. Ця обставина і визначає **постановку завдання**, яке полягає у дослідженні об'єктивних можливостей включення вітчизняної економіки у глобальний процес індустріального ренесансу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Індустріалізація як процес тривалого розвитку продуктивних сил на базі великої машинної індустрії, що призвів до суттєвого підвищення продуктивності праці і темпів економічного зростання, здійснюється промисловим капіталом. Панівною формою промислового капіталу є форма продуктивного капіталу, яку обслуговують інші, похідні форми руху промислового капіталу. Саме тому з'ясування ресурсів, необхідних для індустріального розвитку, пов'язане із дослідженням можливостей розширення та розвитку продуктивної форми промислового капіталу.

Таке розширення та розвиток потребують як ресурсів нагромадження, тобто достатньої норми нагромадження, так і ефективної структури фонду нагромадження. Як видно з даних таблиці 1, в економіці України від 16,9% до 27,5% ВВП адресується нагромадженню протягом усіх років ХХІ сторіччя, тобто саме того періоду, який характеризується як індустріальний ренесанс світової економіки.

Зіставлення цих даних зі структурою ВВП розвинутих країн, наприклад США або Німеччини (таблиця 2), свідчить, що Україна адресує нагромадженню більшу частину ВВП, ніж розвинуті країни, тобто нібито концентрує ресурси нагромадження, необхідні для удосконалення продуктивного капіталу. Проте зіставлення з економікою країн, які здійснили індустріальний ривок, наприклад, з економікою Китаю, свідчить, що кількісно ресурсів нагромадження ще замало. Як видно з даних таблиці 2, в економіці Китаю фонд нагромадження сягає від 35,3 до 48,3% ВВП.

Крім кількісного визначення можливостей нагромадження, необхідно враховувати також якісну характеристику фонду нагромадження. Для цього необхідно звернути увагу на частку машин та обладнання у структурі валового нагромадження основного капіталу. Як видно з даних таблиці 3, за останні десять років на машини та обладнання витрачається від 35,2 до 46,7% валового нагромадження України. Для економіки США цей показник коливається від 32 до 39%, для Німеччини – від 32 до 38%, для Китаю – від 30,5 до 39% (таблиця 2).

Таким чином, перевага машин та обладнання у структурі валового нагромадження основного капіталу в економіці України порівняно з відповідними показниками економіки розвинутих країн (США та Німеччина) та країн, що зробили індустріальний ривок (Китай), свідчить, що в економіці України цілеспрямовано створюються ресурси інтенсивного розвитку виробництва. Звідси можливо зробити висновок, що, враховуючи величину норми нагромадження, яка перевершує показники названих країн, а також структуру нагромадження, у якій частка машин та обладнання теж на 10-15% вище, економіка України має скорочувати розрив у рівні ВВП на душу населення, з розвинутими країнами. Проте цього не трапляється. Як видно з таблиці 4, рівень ВВП на душу населення в Україні зріс за період з 2005 року до 2013 ледь менше ніж на 20%, так само як і у середньому по групі країн з високим рівнем людського розвитку, тоді як, наприклад, у Китаї цей показник за той же період часу зріс на 70%. Така динаміка розвитку економіки України суперечить логіці і потребує більш ретельного аналізу показників нагромадження в економіці України.

Дані щодо частки валового нагромадження основного капіталу у ВВП, які ззовні зіставні з розвиненими країнами, не цілком коректно відображають реальний стан справ. Пов'язано це з тим, що ці дані визначаються у національній валюті, отже, не врахо-

Таблиця 1

Валове нагромадження основного капіталу в економіці України, % від ВВП*

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
19,2	20,6	22,6	22,0	24,6	27,5	26,4	17,0	17,6	19,0	19,5	16,9

*2010–2013 рр. – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

Таблицю: складено на основі даних [2]

Таблиця 2

Інвестиційні витрати, % у ВВП

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
США							
Інвестиційні витрати	19	19	14	14	15	15	16
з них: устаткування	39	32	36	38	37	37	37
Німеччина							
Інвестиційні витрати	23	19	19	20	20	20	20
з них: устаткування	37	38	35	34	33	32	32
Китай							
Інвестиційні витрати	35,3	41,5	48,1	48,3	47,7	47,8	...
з них: устаткування	38	39	34	32	31	30,5	...

Таблицю: складено на основі даних [3; 4; 5]

Таблиця 3

Частка машини та обладнання у структурі валового нагромадження основного капіталу в економіці України, відсотків до підсумку

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*	2014*
46,6	43,3	43,8	44,7	35,2	35,5	38,9	38,7	38,1	35,7

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

Таблицю складено на основі даних [2; 6; 7, с. 32]

Таблиця 4
ВВП на душу населення за 2013 рік,
у доларах за паритетом купівельної спроможності,
розрахованої за 2011 рік

Країна	ВВП на душу населення, в доларах за паритетом купівельної спроможності 2011 року, 2013	ВВП на душу населення, в доларах за паритетом купівельної спроможності 2005 року, 2005
Норвегія	63909	41420
Сполучені Штати	52308	41890
Німеччина	43049	29461
Канада	41887	33375
Великобританія	35002	33238
Японія	36747	31267
Франція	36629	30386
Польща	21487	13847
Білорусь	16403	7918
Казахстан	19441	7857
Російська Федерація	22617	10845
Україна	8215	6848
Китай	11477	6757
Країни з високим рівнем людського розвитку, у середньому за групою	40046	33831

Таблицю складено на основі даних [8; 9]

вують диспаритету у співвідношенні цін на предмети споживання і засоби виробництва по відношенню до вільно конвертованих валют. Цей диспаритет викли-

каний тим, що імпортовані товари оплачуються вільно конвертованою валютою, потім їхня ціна перераховується для національного ринку за офіційним обмінним курсом. У результаті на вітчизняному ринку усі товари оцінені в національній валюті, але в силу низки причин (насамперед національного рівня цін, галузевої структури економіки, різної продуктивності праці та ефективності виробництва, а також соціально-економічної політики держави та курсової політики центрального банку) купівельна спроможність національної валюти по відношенню до вільно конвертованих валют у різних секторах економіки виявляється неоднаковою. Вона ближче до офіційного обмінного курсу там, де вище частка імпортованих товарів. І, навпаки, вона далека від офіційного обмінного курсу в секторах і галузях, де імпортовані товари відсутні або їхня частка невелика. Як видно з даних таблиці 5, у 2005 році, на який зроблені останні офіційні розрахунки наведених нижче показників, паритет купівельної спроможності гривні відносно долара США у середньому по економіці складав 1 гривню 68 копійок за один долар США, тоді як офіційний обмінний курс був 5 гривень 11 копійок за один долар США. Розрахунки порівняльного рівня цін показують, що у цілому по економіці паритет купівельної спроможності гривні відносно долара США складав 33% офіційного обмінного курсу, тоді як у такій частині валового нагромадження основного капіталу як витрати на придбання машин і устаткування він склав 100%.

Як видно з даних таблиці 5, купівельна спроможність гривні неоднакова у різних секторах економіки. Так, у секторі споживчого попиту за показником

Таблиця 5

Паритет купівельної спроможності аналітичних категорій ВВП
та порівняльний рівень цін аналітичних категорій ВВП за 2005 рік

	Паритет купівельної спроможності аналітичних категорій ВВП за 2005 рік (одиниць національної валюти за долар США)	Порівняльний рівень цін аналітичних категорій ВВП за 2005 рік (відношення паритету купівельної спроможності до валютного курсу долара США, у відсотках)
Валовий внутрішній продукт	1,68	33
Фактичне кінцеве споживання домашніх господарств	1,40	27
Продукти харчування та безалкогольні напої	2,20	43
Алкогільні напої, тютюнові вироби та наркотичні засоби	1,46	28
Одяг і взуття	3,40	66
Житлові послуги, вода, електрика та інші види палива	0,46	9
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка	2,90	57
Охорона здоров'я	0,62	12
Транспорт	3,16	62
зв'язок	2,66	52
Відпочинок та культура	2,12	41
Освіта	0,30	6
Ресторани та готелі	2,89	56
Різні товари та послуги	1,87	36
Витрати на кінцеве споживання домашніх господарств	1,71	33
Витрати на кінцеве споживання державного управління на індивідуальні товари та послуги	0,50	10
Фактичне кінцеве споживання державного управління	1,29	25
Валове нагромадження основного капіталу	2,81	55
Машини й устаткування	5,11	100
Будівництво	1,78	35

Таблицю складено на основі даних [10]

«Фактичне кінцеве споживання домашніх господарств» (споживчий попит) паритет склав 1,40, тобто тільки 1 гривню 40 копійок за 1 долар. Відповідно, порівняльний рівень цін в Україні в секторі споживчих товарів склав 27%. У секторі «Валове нагромадження основного капіталу» паритет склав 2,81, отже, 2 гривні 81 копійку за 1 долар. Порівняльний рівень цін в секторі інвестиційного попиту склав 55%. При цьому у підрозділі «Машини й устаткування» паритет склав 5,11 гривні за 1 долар, а порівняльний рівень цін – 100%, у підрозділі «Будівництво» паритет склав 1,78 гривень за 1 долар, а порівняльний рівень цін – 20%. У результаті розрахунків ВВП України за ППС склав у 2005 році 263006,9 млн дол. США, фактичне кінцеве споживання домашніх господарств 219379,0 млн дол. США (тобто 83,4% ВВП), валове нагромадження основного капіталу 34499,4 млн дол. США (тобто 13,1% ВВП), з нього машини й устаткування 8847,2 млн дол. США (тобто 25,6% від обсягу валового нагромадження), будівництво 26556,6 млн дол. США (тобто 76,9% від обсягу валового нагромадження). Така структура свідчить, що перш за все з кількісного боку фонд нагромадження складає занадто малу частину ВВП. Також занадто малу його частину складають витрати на машини й устаткування. Саме цим, кількісною недостатністю та нераціональною якісною структурою фонду нагромадження, можливо пояснити дуже повільне зростання як обсягів ВВП, так і продуктивності праці. З показників останнього раунду програми міжнародних зіставлень, проведеного у 2011 році, публікують лише дані стосовно паритету купівельної спроможності (він склав на 2011 р. 3,434 грн за 1 дол. США при офіційному обмінному курсі 7,968 грн за 1 дол. США, тобто порівняльний рівень цін в Україні складав 43%) [11].

Враховуючи ту обставину, що за період з 2005 р. до 2011 р. співвідношення виробництва та споживання вітчизняних та закордонних товарів суттєво не змінилося, можливо вважати, що розрахунки реальних можливостей нагромадження капіталу теж суттєво не змінилися, ресурсів нагромадження мало, а їх структура неефективна.

Економічне піднесення у сучасних умовах визначає науково-технічний прогрес. Для характеристики можливостей індустріального відродження вітчизняної економіки необхідно виявити ступінь впливу науково-технічного прогресу на розвиток суспільного виробництва.

Статистичні дані свідчать, що за період з початку економічних реформ загальний обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт у грошовому

виразі у фактичних цінах зріс у десять разів, але при цьому питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП знизилася з 1,36 до 0,77. Дані показані у таблиці 6.

Зіставлення питомої ваги обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП України з аналогічним середнім показником по 27 країнах Євросоюзу показує, що економіці Європейських країн властиве неухильне зростання цього показника (таблиця 7). В економіці Європейських країн питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП зросла з 1,82 у 2005 році до 2,08 у 2012 році, при цьому у країні – лідері науково-технічного прогресу – Німеччині – цей показник був вищим, ніж у середньому, він зріс за відповідний період часу з 2,51 до 2,98. Зростає цей показник і в економіці Польщі, яка не належить до лідерів технічного прогресу, проте питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у її ВВП постійно зростає, сягнувши за відповідний період часу з 0,57 до 0,90.

Таблиця 7

Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП

	ЄС 27	Німеччина	Польща
2005	1,82	2,51	0,57
2006	1,84	2,54	0,56
2007	1,84	2,53	0,57
2008	1,91	2,69	0,6
2009	2,01	2,82	0,67
2010	2,01	2,8	0,74
2011	2,05	2,89	0,76
2012	2,08	2,98	0,90

Таблицю складено на основі даних [12, с. 81, с. 157]

Усе це свідчить про це, що промисловий капітал в економіці України ще не зміцнив своїх позицій, ще не нагромаджуються ресурси для індустріального відродження не лише у кількісному, але і у якісному вимірі.

Сумними залишаються дані статистики про якість розробок вітчизняної науки. Так, із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції промисловості України у 2013 році новою для ринку було лише 34,5%, тоді як 65,5% складала продукція, що була новою тільки для підприємства [12, с. 200].

Висновки. Наведені у статті дані свідчать, що з погляду можливостей промислового відродження економіка України досить суттєво відстає від вимог часу. Частки валового нагромадження основного капіталу у ВВП та структура фонду нагромадження, які зовні зіставні з розвиненими країнами, не цілком коректно відображають реальний стан справ. Пов'язано це з тим, що ці дані визначаються у національній валюті, отже не враховують диспаритету у співвідношенні цін на предмети споживання і засоби виробництва щодо вільно конвертованих валют. Кількісною недостатністю та нераціональною якісною структурою фонду нагромадження пояснюється дуже повільне зростання обсягів ВВП, структурних змін в економіці. Перешкоджає прискорити якісні зміни в економіці і досить висока частка примітивної продукції у промисловому виробництві, яка свідчить про відсталу, примітивну структуру промислового виробництва. Така структура робить вітчизняну економіку залежною від світового ринку в найважливішій ланці – забезпеченні виробництва сучасним обладнанням, високоєфективними

Таблиця 6

Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт

	Усього, у фактичних цінах	Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП
млн грн		
1996	1111,7	1,36
2000	1978,4	1,16
2005	5160,4	1,03
2010	8995,9	0,83
2011	...	0,74
2012	10558,5	0,75
2013	11161,1	0,77

Таблицю складено на основі даних [12, с. 82, с. 83, с. 157]

засобами праці. Довгострокові зміни в економіках розвинутих країн, країн наздоганяючого типу зростання свідчать, що позиції промислового капіталу там посилюються. Так само вони мають посилюватися і у вітчизняній економіці. Для цього промисловий капітал і сфера матеріального виробництва мають стати об'єктами державної підтримки. При цьому головним напрямом такої підтримки має бути створення інститутів розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Жданова Л.Л. Новая индустриализация и третья промышленная революция – концепции экономического развития / Л.Л. Жданова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Вип. 9. Частина 7. – Херсон, 2014. – С. 9-15.
2. Держстат [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. United States Census [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.census.gov/compendia/statab/fed_reports.html.
4. Statistisches Bundesamt [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/Indicators/LongTermSeries/NationalAccounts/lrvgr02.html>.
5. National Bureau of Statistics China [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.stats.gov.cn/english/easyquery.htm?cn=C01>.
6. Статистичний щорічник України за 2012 рік / За редакцією О.Г. Осауленка. – Київ : Державна служба статистики України, 2013. – 552 с.
7. Статистичний щорічник України за 2013 рік / За редакцією О.Г. Осауленка. – Київ : Державна служба статистики України, 2014. – 534 с.
8. Human Development Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en/content/table-1-human-development-index-and-its-components>.
9. Human Development Report 2007/2008. Fighting climate change: Human solidarity in a divided world. – New York : UNDP, 2007. – 289 p.
10. Международные сопоставления валового внутреннего продукта за 2005 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gks.ru/bgd/regl/b08_70/Main.htm.
11. Международные сопоставления валового внутреннего продукта за 2011 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gks.ru/bgd/regl/b14_13/IssWWW.exe/Stg/d04/27-28.htm.
12. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013. Статистичний збірник. – Київ : Державна служба статистики України, 2014. – 289 с.

УДК [334.7.01:330.8](477)"18/19"

Кудласевич О.М.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу економічної історії
Інституту економіки та прогнозування
Національної академії наук України*

ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНІ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ЕТНІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ

Статтю присвячено історико-теоретичному дослідженню генези підприємництва. Розглянуто історико-культурні та ментально-господарські підвалини формування в українській економічній думці концепції підприємництва. Досліджено ідеологію гуманізму, просвітництва та економічного лібералізму, що стала у другій половині XVIII ст. теоретичною основою становлення цілісної системи економіко-правових поглядів українських вчених.

Ключові слова: теоретичні джерела, історико-економічні та національно-етнічні особливості, економічна думка, підприємництво.

Кудласевич О.Н. ИСТОРИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И НАЦИОНАЛЬНО-ЭТНИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОНЦЕПЦИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ НАУЧНОЙ МЫСЛИ

Статья посвящена историко-теоретическому исследованию генезиса предпринимательства. Рассмотрены историко-культурные и ментально-хозяйственные основы формирования в украинской экономической мысли концепции предпринимательства. Исследована идеология гуманизма, просветительства и экономического либерализма, ставшая во второй половине XVIII ст. теоретической основой становления целостной системы экономико-правовых взглядов украинских ученых.

Ключевые слова: теоретические истоки, историко-экономические и национально-этнические особенности, экономическая мысль, предпринимательство.

Kudlasevych O.M. HISTORICAL, ECONOMIC AND NATIONAL-ETHNIC PRINCIPLES OF FORMING OF THE ENTREPRENEURSHIP CONCEPT IN THE NATIONAL SCIENTIFIC IDEA

The article is devoted to research of historical and theoretical genesis of entrepreneurship. It was considered the historical, cultural and mental-economic foundations of concept of entrepreneurship formation in the Ukrainian economic idea. It was studied the humanism ideology, education and economic liberalism that was in the second half of the XVIII century the theoretical basis for the formation of an integrated system of economic and legal trends of Ukrainians scientists.

Keywords: theoretical sources, historical, economic and national-ethnic features, economic thought, entrepreneurship.

Постановка проблеми. За умов становлення та розвитку ринкових відносин в Україні постає об'єктивна необхідність аналізу історико-національних закономірностей та особливостей розвитку підприємництва. Актуальність цього дослідження визначається неефективністю процесу розбудови під-

приємницького сектора економіки України на межі XX–XXI ст., що відбувалася за рахунок запозичення західних інституційних норм у сфері підприємницької діяльності та ігнорування власного історичного досвіду. Необхідність розробки національної моделі підприємницької діяльності, яка б брала до